

УДК 811.161.2'373.7:070(477)

Г. Ю. Касім,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства

філологічного факультету

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,

тел.: +380487760442,

movoznavstvo98@gmail.com

старший науковий співробітник
Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”,
пров. Нахімова, 8, к. 24, м. Одеса, 65014, Україна

РІЗНОВИДИ АНТОНІМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ У ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

У статті розглянуто різновиди антонімічних трансформацій інтертекстуальних одиниць (ІО) у текстах сучасних українських ЗМІ. Актуальність дослідження цієї проблеми впливає з активного використання антонімічних трансформацій ІО в українському публіцистичному дискурсі. Об'єктом дослідження є антонімічні трансформації ІО, а її предметом – виявлення засобів антонімічних трансформацій та встановлення порівняльної частотності використання цих засобів. Виявлено, що найчастіше використовуються такі прийоми антонімічної трансформації: додавання заперечної частки *не*, заміна одного компонента ІО на його антонім з префіксом *не-*; меншою мірою представлено усунення заперечної частки *не* (*ні*), додавання прийменника *без* / префікса *без-*, заміни лексичних компонентів ІО на антоніми. В окремих випадках використовується пунктуація (лапки, знак питання). Типовим шляхом антонімічних трансформацій ІО є надання їм заперечності або, навпаки, усунення заперечності, властивої прототипу. При цьому надання заперечності представлено набагато частіше, ніж її усунення: адже негативні конструкції в мові зустрічаються набагато рідше, ніж ті, що не містять заперечної семантики.

Ключові слова: мас-медіа, інтертекстуальність, крилаті вислови, антоніми, заперечення.

У сучасному українському публіцистичному дискурсі досить репрезентативні національно прецедентні крилаті вислови та цитати [3, с. 204–218], а також антонімічні трансформації фразеологізмів, паремій та інтертекстуальних одиниць (ІО). Здійснюються вони за допомогою використання антонімів та заперечних компонентів [див. зокрема 7, с. 341].

Вираження однієї з мовних універсалій – категорії заперечення – традиційно привертало увагу дослідників. Пор. перелічені О. В. Падучевою засоби вираження заперечення у російській мові: частки та префікси *не, ни*; словотвірні елементи, що містять у своїй семантиці заперечення (*без-, раз-* та ін.), імпліцитне заперечення у складі значення слів (*лишен*) та конструкцій (*Так я и поверил!*) [5]. Аналіз засобів вираження заперечення здійснювався й українськими лінгвістами [6; 1]. Предметом спеціального розгляду стала трансформація прецедентних феноменів за допомогою використання заперечних компонентів [2]. Активність використання антонімічних трансформацій ІО в українському публіцистичному дискурсі зумовлює актуальність дослідження обраної проблеми.

Об'єктом дослідження у статті є антонімічні трансформації інтертекстуальних одиниць у текстах сучасних українських ЗМІ, а її предметом – виявлення засобів антонімічних трансформацій та встановлення порівняльної частотності використання цих засобів.

Розглянемо прийоми антонімічної трансформації ІО, використовувани в сучасних українських ЗМІ. Найчастіше в межах цієї трансформації використовується додавання заперечної частки *не* (11 випадків), заміна одного компонента ІО на його антонім з префіксом *не-* – у 7 випадках. Натомість усунення заперечної частки *не* (*ні*) представлено лише у трьох ІО. Таким чином, переважають в антонімічних трансформаціях ІО прийоми додавання заперечної частки *не* та додавання префікса *не-* до одного з лексичних компонентів зазначених конструкцій.

Значення заперечного компонента може виконувати також прийменник *без* / префікс *без-*: додаванням прийменника *без* трансформовано 4 ІО, заміна одного з лексичних компонентів ІО на антонім з усуненням префікса *без-* представлена в одному випадку. Заміна одного з лексичних компонентів ІО на антонім зустрілася у двох випадках. Нарешті, у трьох випадках зміна стверджувальної семантики висловлювання на заперечну чи навпаки досягаються графічними засобами – такими пунктуаційними знаками, як лапки та знак питання.

Як видно з наведених даних, типовим шляхом антонімічних трансформацій ІО є надання їм заперечності або, навпаки, усунення заперечності, властивої прототипу. Зрозуміло, що надання заперечності представлено набагато частіше, ніж її усунення: адже негативні конструкції в цьому мовному матеріалі, як, очевидно, і в мові взагалі, зустрічаються набагато рідше, аніж ті, що не містять заперечної семантики. Так, у словнику крилатих висловів А. П. Коваль і В. В. Коптілова [4] лише 11 % одиниць являють собою негативні конструкції з частками / префіксами *не (не-), ні* (*Гроші не пахнуть; Коні не винні; У нас нема зерна неправди за собою; Ні елліна, ні іудея*), зрідка з прийменником *без* (*Віра без діла мертва*). Тим не менше завдяки активному вживанню в сучасних публіцистичних текстах ІО можна побачити не тільки репрезентативність трансформацій типу „стверджувальне висловлення > заперечне висловлювання”, а й наявність трансформацій зворотного напрямку: „заперечне висловлювання > стверджувальне висловлення”.

Як відомо, заперечні речення поділяють на загальнозаперечні, у яких частка *не* наявна у складі присудка, і частковозаперечні, у яких заперечна частка вживається при підметі та другорядних членах речення [10, с. 340]. При трансформаціях ІО типу „стверджувальне висловлення > заперечне висловлювання” виникають речення обох типів. Пор. загальнозаперечні конструкції, у яких заперечна частка додана до присудка: заголовок *Захід Майдану не допоможе* (13, 11.12.2013) – прототипом трансформованої ІО є *Заграниця нам pomoжет* з роману І. Ільфа та Є. Петрова „Дванадцять стільців”, що цитується як іронічний коментар стосовно позиції тих, хто розраховує не на власні сили, а на втручання певних зовнішніх сил [8]; заголовок *Десять днів, які не принесли мир* (17, 02.07. 2014) порівняно з прототипом – назвою відомої в радянському дискурсі книжки американського журналіста Джона Рида про жовтневий переворот 1917 р. *Ten Days that Shook the World* – зазнав не тільки антонімічної трансформації, а й заміни компонента; так само й *Навіть на тлі війни ми ніяк не обтрусимо не те що з ніг – з вух – порохняву „Русского мира”* (11, 17.06. 2016), прототипом якого є перші рядки „Марсельєзи” російською мовою – *Отре-*

чемся от старого мира! Отряхнем его прах с наших ног!. Ю Великий брат стежить за тобою (< Big Brother is watching you з роману Дж. Оруелла „1984”) трансформується у підзаголовок *Великий брат не стежить* (12, 17.09. 2016), набуваючи заклик надавати дитині свободу, пор. у тексті: *З усього сказаного можна зробити висновок, що краще поменше наглядати за дітьми, і для їхнього ж блага частіше залишати їх у великих компаніях без дорослих*. Рядок з поеми „Телемахіда” В. Тредіаковського, ужитий як епіграф до книжки Олександра Радіщева „Путешествие из Петербурга в Москву”, – *Чудище обло, озорно, огромно, стозевно и лайи*, – що набув значення „символ негативного суспільного явища” [8], зазнавши усічення та додавання заперечної частки *не*, переосмислюється: *Словом, щоб бути губернатором обло – не треба лайи* (12, 4.06. 2016).

Ю *Акела промахнувся* з „Книги джунглів” (The jungle books) Р. Кіплінга набуває значення жарт. „про чийсь серйозну помилку” [8]. Введення до її складу частки *не* та додаткового компонента дає змогу авторові тексту актуалізувати Ю, увиразнивши опис сучасного політичного життя України: *Якщо уважно стежити за українською політикою, то мимоволі починаєш згадувати „Мауглі”. Правда, є одна відмінність. Акела не мав права промахнутись. Лідери ж українських політичних груп нікуди не діваються навіть після найбільш гучних промахів. <...> Вожак, що раз промахнувся, майже завжди отримує в Україні шанс повторити спробу ще раз* (17, 23.12. 2016).

Ю з „Легенди про Уленшпігеля” Ш. де Костера *попів Клааса стукає в моє серце* „нагадування про загиблих та заклик до помсти” [8] так само зазнає введення до її складу частки *не* та додаткових компонентів: *Україна поховала від шести до восьми тисяч своїх громадян, і цей „попів Клааса” не те що не стукає у владні серця, але вони навіть нездатні виразно покаятися, <...>* (12, 25.09. 2015).

Втім, представлені й частковозаперечні конструкції, у яких заперечна частка *не* вживається при підметі, як-от у заголовку „*Потоки*”, які *НЕ* ми вибираємо (12, 12. 03. 2017). Пор. у тексті: „*Газова*” війна, яка була розв’язана проти України взимку 2005–2006 рр. і відтоді не припинялася, здається, добігає кінця. <...> Спочатку „*Блакитний потік*”, потім „*Північний*”, тепер „*Північний потік-2*” і „*Турецький*

потік” – крок за кроком упродовж 15 років Росія просувалася до поставленої мети <...>. Прототипом трансформованої ФО є назва новели О’Генрі „Шляхи, що ми обираємо”.

Заперечна частка *не* може бути пов’язана з групою головного члена називного речення – у заголовках, прототипами яких є прецедентні заголовки літературних творів. Прототипом заголовку *Не наша людина в Гавані* (12, 19.02. 2016) – про зустріч у Гавані Папи римського Франциска й патріарха Московського Кірілла – є назва роману Грема Гріна *Наша людина в Гавані* (Our man in Havana); заголовку *Герої не нашого часу* (12, 13.10. 2016) – назва роману М. Лермонтова.

Заголовок *Філіп „не з конопель”* (12, 22. 01. 2016) обіграє український фразеологізм (*вискочити*) як *Пилип з конопель* „недоречно, недоладно або невчасно зробити, сказати що-небудь чи виступити з чимсь” [9], пор. у тексті: *Главі держави довелося знову шукати кандидата, і, на подив багатьох, ним виявився в.о. міністра інформаційних технологій і комунікацій Павло Філіп, член Демократичної партії. За нього того ж дня було зібрано 55 підписів парламентарів.*

Додавання частки *не* представлене й при трансформації інших Ю. Крилата фраза героїні Файні Раневської у фільмі „Весна” *Красота – страшная сила*, що перегукується з Ю *Красота спасет мир* (Ф. Достоевський, „Ідіот”), використана у заголовку *Краса – не така вже й страшна сила* (16, 4.01. 2017). Пор. ще: *Та якби в неї не було жодного журналістського посвідчення, Валерія все одно опинилася б у центрі подій: не „ради нескольких строчек в газете”, а тому що просто її думки не мала вчинити інакше* (16, 8.09. 2016) – джерелом Ю є рядки з пісні В. Мураделі *Трое суток шагать, трое суток не спать ради нескольких строчек в газете.*

Трансформації „заперечне висловлювання > стверджувальне висловлення” здійснюються шляхом усунення заперечної частки *не* (ні) на основі трьох Ю. Це фраза професора Преображенського з „Собачого серця” М. Булгакова (*Иван Арнольдович, покорнейше прошу, пива Шарикову не предлагать*), трансформована у підзаголовок *Шарикову пропонувати!* (12, 27.12. 2013), зміст якого вичерпно розкритий у тексті статті: *Після врочистого слова директора за традиції-*

сю починається фуришет, під час якого двоє-троє своїх перевірених людей буквально споюють усіх присутніх. <...> Після досягнення членами колективу потрібної кондиції „хантери” (мисливці) починають неофіційні розмови: про політику фірми, зовнішність директора, методи його роботи, конкурентів. <...> дуже часто після таких заходів у компанії відбувається масове звільнення працівників. Прецедентні рядки пісні з фільму „Волга-Волга” (Удивительный вопрос: / Почему я водовоз? / Потому что без воды / И ни туды, и ни сюды!) усуненням заперечної частки ні трансформуються у заголовок Туди і сюди без води <...> (12, 29.10. 2016).

Назва відомого американського фільму *Mission: Impossible* (1996) як у трансформованому, так і в нетрансформованому вигляді вживається у ролі заголовків настільки часто, що перетворюється на штамп. Пор. заголовки з відкиданням заперечної частки: *Місія можлива* (16, 23.06. 2014), *Український інститут: місія здійсненна* (12, 24.07. 2015), *Місія здійсненна?* (17, 23.03. 2017), підзаголовок *Місія можлива: почнімо зі Скандинавії* (17, 12.06. 2017). Трансформація стверджувальної конструкції у питальну надає їй змісту „ствердження, стосовно якого існує сумнів”, пор. заголовок *Посадити корупціонерів: місія здійсненна?* (14, 13.09. 2016). Див. у тексті: *Якщо говорити загалом, то приклади реального покарання за корупційні злочини – вкрай рідкісна практика в сьгоднішній Україні*. А також заголовок *Подолати плагіат. Місія неможлива?* (12, 17.09. 2016) з підтекстом „місія можлива”. Див. у тексті: *Тому ситуацію, безперечно, треба змінювати. І так само треба розуміти, що культурна зміна, утвердження норми про неприпустимість плагіату, забере багато часу*.

Антонімічні трансформації у вигляді заміни одного з компонентів ІО на антонім з префіксом *не-* нерідко використовуються у заголовках, котрі, як відомо, становлять „сильну позицію” для привертання уваги реципієнта. Прототипом таких заголовків можуть бути, в свою чергу, прецедентні ідеоніми – назви відомих творів. Заголовок *Про Росію з нелюбов’ю* (15, 22.09. 2013) – трансформація назви відомого роману Яна Флемінга „Із Росії з любов’ю”, *Неосновний інстинкт* (16, 24.11. 2016) – кінофільму 1992 р. *Основний інстинкт* (Basic Instinct). Заголовок *Відчуття негрмадянської війни* (17, 23.04. 2017) від-

штовхується від назви пісні Ю. Шевчука *Предчувствие гражданской войны*, яка, в свою чергу, є повторенням назви картини Сальвадора Далі (1936).

Підзаголовок *У Багдаді неспокійно* (12, 19.03. 2017) – трансформація ІО, фрази *В Багдаде всё спокойно* з кінофільму *Чарівна лампа Аладдіна*, що стала вживатися у значенні жарг. „все добре, нормально, не хвилюйтеся” [8].

Трансформація відомого вислову *втрачене покоління*, що став загальноживаним завдяки Е. Хемінгуей, який використав слова Гертруди Стайн (*Усі ви – втрачене покоління*) як епіграф до роману „І сонце сходить” (1926), представлена у тексті: *Ви ніби торкнули тему „покоління” у нашому театрі-кіно. Згадані артисти – це і є „невтрачене” покоління?* (12, 22.08. 2013).

Трансформація назви комедії В. Шекспіра „Приборкання норовливої” (*The Taming of the Shrew*) супроводжується в тексті ще однією нетрансформованою ІО, що містить слово з префіксом *не-*: *Оперетою він керує з 2003-го. Тобто це майже героїчний період керівництва конкретним театром, який складається, в тому числі, з неловимих месників та неприборканих норовливих, що з’їли не одного героя СРСР* (12, 28.10. 2016) – йдеться про назву радянського фільму *Неуловимые мстители* (1966).

Вказівка на відсутність чогось, що міститься в семантиці прийменника *без* та префікса *без-*, дозволяє використовувати їх як засоби антонімічних трансформацій. У заголовках *Український ліс: злочин без кари* (12, 17.09. 2016) та *Ленінська імперія: терни без зірок* (12, 1.10. 2016) представлені трансформації „стверджувальне висловлення > заперечне висловлювання” інтертекстуальних одиниць – назви роману Ф. Достоєвського *Злочин і кара (Преступление и наказание)* та *Крізь терни до зірок* (лат. *Per aspera ad astra*). Усталений німецькомовний вислів *Kinder, Küche, Kirche*, що містить гендерну дискримінацію жінок, антонімізується за допомогою прийменника *без*: *Багато хто з чоловіків-письменників волів традиційний розподіл ролей у родині, і кіндер та кюхе, вже без кірхе, знову діставалися жінці* (16, 20.01.2017). Пор. також антонімізацію ІО – першого рядка вірша С. Куняєва *Добро должно быть с кулаками* (сенс виразу: „добро у

протистоянні зі злом має захищати себе” [8]) – за допомогою того ж прийменника префікса: *Практичні дорослі, які впевнені, що „знають життя”, передають свої знання дітям. Вони переконані, що „готують їх до реального життя”. У якому, як відомо, добро, коли воно без кулаків, має мало шансів проти зла <...>* (12, 27.12. 2013).

Відомий вислів з „Капітанської дочки” О. Пушкіна – *Не приведи Бог видить русский бунт, бессмысленный и беспощадный!* – неодноразово використовується як у незмінному вигляді, так і (частіше) у антонімічно трансформованому, з відкиданням префікса з негативною семантикою: пор. заголовки *Український бунт. Осмислений, але нещадний* (17, 03.07. 2013); *Російський план, осмислений і нещадний* (12, 16.08. 2013).

Антонімічні трансформації шляхом заміни одного й навіть двох лексичних компонентів ІО на їх антоніми є яскравими, проте не численними. Трансформована назва роману Е. Хемінгуей *Прощавай, зброє!* (*A Farewell to Arms, 1929 p.*) використана в заголовку *Здрастуй, зброє!* (в статті йдеться про зрив виконання держпрограми пошуку й знешкодження залишків хімічної зброї в Чорному й Азовському морях) (12, 08.11. 2013). Трансформована назва фільму *Назад у майбутнє* (*Back to the Future*) – у заголовку *Вперед у минуле. Чи потрібні Україні нові великі греблі* (17, 5.05. 2017).

Нарешті, ще один засіб трансформацій „стверджувальне висловлення > заперечне висловлювання” та навпаки – „заперечне висловлювання > стверджувальне висловлення” – це використання пунктуаційних знаків, а саме лапок та знаку питання.

У заголовку *3 Росії. З „любов’ю”* (12, 4.04. 2014) лапки, на нашу думку, маркують функцію, описану в „Українському правописі” таким чином: „У лапки беруться <...> слова, <...> що наводяться з відтінком презирливого чи іронічного ставлення до чужого вислову” [11, с. 151].

Трансформація розповідного стверджувального речення у питальне сигналізує про переведення висловлювання з модусу стверджувального до модусу заперечного (*Посадити корупціонерів: місія здійсненна?* (14, 13.09. 2016) чи, принаймні, до модусу “твердження, стосовно якого існує сумнів” (*Місія здійсненна? Де помиляється-*

ся Євросоюз у реформі сектора безпеки в Україні. (17, 23.03. 2017). Трансформація розповідного заперечного речення у питальне сигналізує про переведення висловлювання з модусу заперечного до модусу стверджувального (*Подолати плагіат. Місія неможлива?* (12, 17.09. 2016).

Різноманітність антонімічних трансформацій інтертекстуальних одиниць у текстах сучасних українських ЗМІ демонструє ефективність цього напрямку трансформації ІО та багатство її формальних прийомів.

Список використаних джерел та літератури

1. Баган М. П. Категорія заперечення в українській мові : функціонально-семантичні та етнолінгвістичні вияви / М. П. Баган. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 376 с.
2. Баган М. Заперечення як засіб трансформації прецедентних феноменів / М. Баган // Українська мова. – 2014. – № 4. – С. 44-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2014_4_6/
3. Касім Г. Ю. Вживання національно прецедентних крилатих висловів та цитат у сучасних мас-медіа України / Г. Ю. Касім // Слов'янський збірник: зб. наук. пр. – Чернівці : Букрек, 2016. – Вип. 20. – С. 204–218.
4. Коваль А.П. Крилаті вислови в українській літературній мові / А. П. Коваль, В. В. Коптілов. – Київ : Вища шк., 1975. – 335 с.
5. Падучева Е. В. Отрицание. Русская грамматика. URL: rusgram.ru/
6. Паславська А.Й. Заперечення як мовна універсалія: принципи, параметри, функціонування / А. Й. Паславська ; М-во освіти і науки України; Львів. нац. ун-т. – Львів : [б. и.], 2005. – 289 с.
7. Романченко А. Трансформовані фразеологічні одиниці в засобах масової інформації // Міжкультурна комунікація: проблеми та перспективи / А. Романченко. – Зб. наук. праць. – Одеса; Тираспіль, 2012. – С. 338–344.
8. Серов В. В. Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений. – 2-е изд. / В. В. Серов. – М. : Локид-Пресс, 2005. – 880 с.
9. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 1, 1970. – 486 с.
10. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 560 с.

11. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. Стереотипне видання. – К. : Наук. думка, 2000. – 240 с.
12. Дзеркало тижня. – URL: <https://m.dt.ua/gazeta-archive>
13. Кореспондент. URL: ua.korrespondent.net/
14. Новое время. URL: nv.ua/ukr.html/
15. Телекритика. URL: ua.telekritika.ua/
16. Тиждень. URL: tyzhden.ua/
17. Українська правда. URL: www.pravda.com.ua/

References

1. Bahan M. P. Katchoriya zaperechennya v ukrayins'kiy movi : funktsional'no-semantychni ta etnolinhvistychni vyvavy / M. P. Bahan. – К. : Vydavnychuy dim Dmytra Buraho, 2012. – 376 p.
2. Bahan M. Zaperechennya yak zasib transformatsiyi pretsedentnykh fenomeniv / M. Bahan // *Ukrayins'ka mova*. – 2014. – № 4. – P. 44-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2014_4_6/
3. Kasim H. Yu. Vzhlyvannya natsional'no pretsedentnykh krylatykh vysloviv ta tsytat u suchasnykh mas-media Ukrayiny / H. Yu. Kasim // *Slov'yans'kyi zbirnyk: zb. nauk. pr.* – Chernivtsi : Bukrek, 2016. – Vyp. 20. – P. 204–218.
4. Koval' A.P. Krylati vyslovy v ukrayins'kiy literaturniy movi / A. P. Koval', V. V. Koptilov. – Kyiv : Vyshcha shk., 1975. – 335 p.
5. Paducheva E. V. Otrytsanye. Russkaya hrammatyka. URL: rusgram.ru/
6. Paslavs'ka A.Y. Zaperechennya yak movna universaliya: pryntsyipy, parametry, funktsionuvannya / A. Y. Paslavs'ka ; M-vo osvity i nauky Ukrayiny; L'viv. nats. un-t. – L'viv : [b. y.], 2005. – 289 p.
7. Romanchenko A. Transformovani frazeologichni odynytysi v zasobakh masovoyi informatsiyi // *Mizhkul'turna komunikatsiya: problemy ta perspektyvy* / A. Romanchenko. – Zb. nauk. prats'. – Odesa; Tyraspil', 2012. – P. 338–344.
8. Serov V. V. Entsiklopedicheskiy slovar' krylatykh slov i vyrazheniy. – 2-e izd. / V. V. Serov. – M. : Lokid-Press, 2005. – 880 p.
9. Slovyk ukrayins'koyi movy: v 11 tomakh. – T. 1, 1970. – 486 p.
10. Suchasna ukrayins'ka literaturna mova: navch. posibnyk dlya stud. vyshch. navch. zakl. / S. O. Karaman, O. V. Karaman, M. Ya. Plyushch [ta in.]; za red. S. O. Karamana. – К. : Litera LTD, 2011. – 560 p.

11. Ukrayins'kyy pravopys / NAN Ukrayiny, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; Instytut ukrayins'koyi movy. Stereotypne vydannya. – K. : Nauk. dumka, 2000. – 240 p.
12. Dzerkalo tyzhnya. – URL: <https://m.dt.ua/gazeta-archive>
13. Korespondent. URL: ua.korrespondent.net/
14. Novoe vremya. URL: nv.ua/ukr.html/
15. Telekrytyka. URL: ua.telekritika.ua/
16. Tyzhden'. URL: tyzhden.ua/
17. Ukrayins'ka pravda. URL: www.ppravda.com.ua/

Г. Ю. Касим

РАЗНОВИДНОСТИ АНТОНИМИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНЫХ ЕДИНИЦ В ТЕКСТАХ СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКИХ СМИ

В статье рассмотрены разновидности антонимических трансформаций интертекстуальных единиц (ИЕ) в текстах современных украинских СМИ. Актуальность изучения этой проблемы следует из активного использования антонимических трансформаций ИЕ в украинском публицистическом дискурсе. Объектом исследования являются антонимические трансформации ИЕ, а его предметом – выявление средств антонимических трансформаций и сравнительной частотности их использования. Установлено, что чаще всего используются следующие приемы антонимических трансформаций: добавление антонимической частицы *ne*, замена одного компонента ИЕ на его антоним с префиксом *ne-*; в меньшей степени представлены удаление антонимической частицы *ne* (*ni*), добавление предлога *bez* / префикса *bez*, замены лексических компонентов ИЕ антонимами. В отдельных случаях используется пунктуация (кавычки, вопросительный знак). Типичным приемом антонимических трансформаций ИЕ является придание им отрицания либо, наоборот, удаление отрицания, свойственного прототипу. При этом придание отрицания встречается намного чаще, нежели удаление отрицания: ведь негативные конструкции в языке встречаются намного реже, нежели не содержащие отрицания.

Ключевые слова: масс-медиа, интертекстуальность, крылатые слова, антонимы, отрицание.

G. Yu. Kasim,

Candidate of Philology,

Associate Professor of General and Slavic Linguistics Department

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel.: +380487760442,

movoznavstvo98@gmail.com

Senior Research Office,

Institute of education content modernization,

8, prov. Nakhimova, k. 24, Odesa, 65014, Ukraine

VARIATIONS OF ANTONYMOUS TRANSFORMATIONS OF INTERTEXTUAL UNITS IN THE TEXTS OF MODERN UKRAINIAN MASS MEDIA

Summary

The article examines variations of antonymous transformations of intertextual units (IU) in the texts of modern Ukrainian mass media. The relevance of studying this problem results from the active use of antonymous transformations of IU in the Ukrainian journalistic discourse. The object of this research is antonymous transformations of IU, and the subject is the identification of means of antonymous transformations and of the comparative frequency of their use. It is determined the most frequent methods of antonymous transformations are: addition of the antonymous particle “не”, substitution of an antonym with the prefix “ні” for a component of IU; less frequent methods are: removal of the particle “не”, addition of the preposition “без” / the prefix “без-”, substitutions of antonyms for lexical components of IU. In separate cases punctuation (inverted commas, question mark) is used. A typical method of antonymous transformations of IU is to make them negative or, vice versa, affirmative, which is characteristic of its prototype. But negatives are more frequent than affirmatives, because negative constructions take place in the language more seldom than confirmative ones.

Key words: mass-media, intertextuality, popular expressions, antonym, negative.

Надійшла до редакції 22.08.2017 р.